

Univerzitet u Beogradu
Fakultet političkih nauka

Doktorske studije

Predmet: Otvoreni doktorski seminar

Terorizam u regionu Magreba posle 'Arapskog proleća'

Terrorism in the Maghreb region after the 'Arab Spring'

Kandidat: Abdelkarim Friaa

BEOGRAD, 2020. godine

Politička mapa Tunisa (<http://www.lonelyplanet.com/maps/africa/tunisia/>)

UVOD: SITUACIJA U TUNISU

Pre Arapskog proleća (opšta situacija, politička, ekonomska)

Tunis se nalazi u Severnoj Africi. Površina Tunisa je 165 000 km kvadratnih, graniči se sa Sredozemnim morem na severu i istoku, sa Alžirirom na zapadu i Libijom na jugoistoku. Tunis ima oko 12 miliona stanovnika.

U Tunisu je predsednik Zin el Abidin ben Ali, pre Arapskog proleća, vodio politiku autoritarne, privatizovne vlade. Tunis je patio od štetnih efekata francuske kolonizacije i stranih investicija, uglavnom iz Francuske¹. Autoritarna vlada Tunisa se nadala da će postići napredak, ali to je bilo ograničeno zbog nejednakih investicija i mogućnosti različitih regiona u državi. Tunis je najbolji

---

¹ Tunis je postao francuski protektorat 1881. Država je stekla nezavisnost 1956. godine, a Habib Burgiba, njen prvi predsednik je ustanovio državu sa jednom partijom. Vladao je 31 godinu, potiskujući islamistički fundamentalizam, a ustanovio je i prava žena, koja nisu postojala bilo gde drugo u arapskom svetu. Zine el-Abidine Ben Ali, raniji ministar unutrašnjih poslova je sproveo puč bez žrtava protiv Burgibe I postao predsednik, 1987. Ben Ali I njegova partija, RCD je do januara 2011. su imali totalnu kontrolu nad parlamentom, državom I lokalnom samoupravom I nad većinom političkih aktivnosti.

primer neravnomernog razvoja: sever i istok su prosperitetni sa značajnim ekonomskim razvojem, ali su centralni i južni delovi uglavnom veoma zapostavljeni.

Postojala su tri glavna sektora ekonomije u Tunisu: poljoprivreda, privatna mala i srednja preduzeća, veliki privatni biznis i javne uprave. Poljoprivredna radna snaga je bila (i ostala) na niskom stepenu obrazovanja i organizovanosti, ali je vlada u periodu od 1971. do 1983. godine podigla minimalnu zaradu poljoprivredne radne snage, tako da je bila u proseku sa ostatkom zemlje. Međutim, vlasnici privatnih malih i srednjih preduzeća imaju tendenciju da dugo zadržavaju radnike kao pripravnike i da ih ne plaćaju prekovremeno. Poređenja radi, velike kompanije i javna uprava imaju veći koeficijent rada i veće plate, ali i veću produktivnost, što je rezultat boljih uslova rada.

Tunis je 1969. godine ušao u ekonomski period koji se zove 'Infitah', koji je doveo do ekonomskog liberalizma - u osnovi, akcenat je bio na razvoj privatnog preduzetništva. Međutim, Tunis je, kao i susedni Maroko, postao zavistan od Evrope za najveći deo svoje međunarodne razmene. Razvijena je ideja da Tunis može iskoristiti svoju blizinu Evropi i da može da razvije industriju baziranu na razmeni sa Evropom. Država je počela ranih sedamdesetih godina (20. veka) da se promoviše, posebno francuskoj industriji, jer je imala 25% niže troškove radne snage od ostalih zapadnoevropskih država. Kako bi podstakla porast stranih investicija, država je dala ustupke kompanijama, uključujući ukidanje poreza na dobit u prvih deset godina ili smanjenje poreza za 10%, dok su ostale takse, kao što su carine i takse za registraciju ukinute na dvadeset godina, kako bi se za ove kompanije u Tunis uvezle sirovina, mašine i roba, bez dodatnih troškova.

Tunis ima jaku radnu snagu koja je relativno stručna delom i zbog kolonijalizma. Kao kolonista, Francuska je u nasleđe ostavila obrazovni sistem i, kada je Tunis je stekao nezavisnost imao prednost nad drugim afričkim zemljama, jer je bio relativno otvoren i posedovao dobro obučenu i relativno dobro obrazovanu radnu snagu. Vlada nije oklevala da promoviše svoju kvalifikovanu radnu snagu u odnosu na druge zemlje u Severnoj Africi, međutim strani investitori imaju tendenciju da ulažu samo u severnim i istočnim regionima, što je dovelo do ozbiljne regionalne neravnoteže u Tunisu.

Južni regioni, gde je poljoprivreda glavni sektor, bili su masovno nerazvijeni. Tunis je 1986. godine pretrpeo veliku sušu koja je prouzrokovala veliku nezaposlenost poljoprivrednika. Južni region je postao područje masivnih protesta, a sve više stanovništva je postalo dugoročno

nezaposleno. Od 1977. godine su počeli napadi radnika, a 1977. godine u Ksar-Hellalthe, vojska je bila primorana da interveniše i da uguši pobunu. Problemi su postajali sve veći i 28. januara 1978. dve stotine demonstranata je ubijeno u prvom generalnom napadu kada se vojska sukobila sa demonstrantima. Nezadovoljstvo je dovelo do oružane pobune, a 1981. godine, pobunjenici obučeni u Libiji preuzeli su grad Gafsa. Godine 1984. odluka države da se uklone subvencije na hranu izazvala je dodatne nemire, koji je započeli na problematičnom jugu, ali su se brzo proširili i na ostatak zemlje; 120 ljudi je poginulo u neredima i sukobima, pre nego što je vlada povukla ukidanje subvencija za hranu. Ovaj period je pokazao ranjivost zemlje na ustanak i terorizam.

Tokom osamdesetih godina (20. veka), Pokreta islamskog puta, ili MTI, nastavio je naglo da raste. Nesposobnost države da se izbori sa popularnošću ovog Pokreta, dovela je do dvorskog udara u kojem je na vlast došao Ben Ali, u novembru 1987. godine. Ben Ali je odmah učvrstio političku poziciju vojnih i bezbednosnih snaga u tunižanskoj vlasti i čitavom društvu. On je potisnuo islamiste i tokom devedesetih, režim je postajao sve represivniji, koristeći državnu policiju pod nazivom 'un système de quadrillage' (mrežni sistem). Kritičari tvrde da su porodice bliske Ben Aliju imale koristi od ekonomske tranzicije Tunisa, dok se ostatak populacije suočavao sa represijom, uključujući i dugotrajne zatvore i mučenja protivnika režima.

Do početka dvehiljaditih, Tunis je imao mešovitu, naftno orijentisanu ekonomiju sa jakim pokretima radničke klase i sindikatima. Međutim, zbog političke korupcije i represije, kao i činjenice da ulaganje nije bio ujednačeno u celoj zemlji, bilo je mnogo negodovanja među radničkom klasom, što je dovelo do povećanja nezadovoljstva koje je na kraju preraslo u nasilje. Nejednake mogućnosti su stvorile osnovu za pobunu.

U vreme Arapskog proleća (opšta situacija, politička, ekonomska)

Pre Arapskog proleća, u Tunisu je u decembru 2010. godine (17. decembra) počela je pobuna – Muhamed Buazizi, ulični prodavac povrća se spalio, u znak protesta, nakon što ga policija uznemiravala. To se dogodilo u gradu Sidi Buzid, koji je poljoprivredno mesto u centralnom Tunisu. Buazizi je bio visoko obrazovan, ali je zbog velike nezaposlenosti u Tunisu, prodavao povrće na ulici. Njegov gest samospaljivanja, kao protest protiv policije, postao simbol nedostatka mogućnosti za mnoge radnike u zemlji, a njegov postupak - ratni poklič za mlade u Tunisu, na protest protiv ozbiljnih pitanja u zemlji, uključujući korupciju i visoku nezaposlenost. Ovaj protest je nazvan "Jasmin revolucija". U periodu od 17. decembra 2010. do 14. januara,

2011. godine, trajali su svakodnevni protesti, a Buazizi je bio u bolnici, gde su se lekari borili za njegov život, jer je zbog samospaljivanja imao teške opekotine. Buazizi je 4. januara 2011. godine preminuo, a 14. januara, predsednik ibn Ali je sa svojom porodicom napustio Tunis i pobeo u Saudijsku Arabiju. Njegovi najbliži saradnici su, takodje, pokušali da napuste Tunis, ali su ih specijalne snage policije sprečila u tome.²

Nakon bekstva predsednika ibn Alija, u Tunisu počinje, takozvano Arapsko proleće³. Kasnije se ovom masovnom pokretu pridružuju i Libija, Egipat, Jemen i Sirija. Pokušaja pokretanja Arapskog proleća, bilo je u Alžiru i Bahreinu, ali su protrsti tamo vrlo brzo nakon početka ugušeni.

Tokom Arapskog proleća i nakon bekstva predsednika ibn Alija, predsedničku funkciju, prema Ustavu Tunisa, preuzeo je predsednik Parlamenta, Fuad Mebaza⁴. Vlada pobeglog predsednika ibn Alija je rasformirana, a Mebaza na mesto premijera postavlja političkog veterana, Beži Kaid Essebsija⁵. Sve ovo vreme, protesti se ne prekidaju, a pobunjeni narod zahteva ukidanje delovanja političke partije, bivšeg predsednika ibn Alija (RCD – Reunion Constitutionel Démocratique)⁶.

U oktobru 2011. godine, prvi put su, nakon pola veka, održani slobodni i fer izbori⁷. Narod je izabrao islamističkog premijera Hamadi Džebalija⁸, koji je, prema odluci Ben Alijevog režima, u zatvoru proveo petnaest godina - od 1992. do 2006. godine. Vreme nakon izlaska iz zatvora, do kandidature na izborima, 2011. godine, proveo je u inostranstvu.

Nakon Arapskog proleća (opšta situacija, politička, ekonomska)

Tunis je izbegao veliki deo nasilja i represije koji su se dogodili nakon Arapskog proleća u Egiptu. Razlog za to je i umerenost ključnih političkih snaga; međjutim, njihovo manevrisanje u

---

² “Nastavljaju se protesti protiv nezaposlenosti u Tunisu, najmanje 14 mrtvih” Arab Reform Bulletin, 11. januar, 2011., dostupan na: <http://www.carnegieendowment.org/arb/?fa=show&article=42269> (accessed July 2011).

³ Videti: *Premينو Ben Ali!* <https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/10/svet/845650/preminuo-ben-ali.html>, 21/01/2020.

⁴ *Fouad Mebazza preuzima vlast nakon bekstva Ben Alija*, dostupno na: <https://www.theguardian.com/world/2011/jan/15/tunisian-speaker-sworn-interim-president>, 25/01/2020.

⁵ *Béji Caïd Essebsi*, dostupno na <https://www.jeuneafrique.com/personnalites/beji-caid-essebsi/>, 26/01/2020.

⁶ <https://www.leaders.com.tn/article/4415-le-rassemblement-constitutionnel-democratique-dissous>, 27/01/2020.

⁷ *Tunis glasa na istorijskim slobodnim izborima*, dostupno na <https://www.bbc.com/news/world-africa-15416702>, 28/01/2020.

⁸ *Tunižanska islamistička partija Ennahda je pobedila na istorijskim izborima*, dostupno na <https://www.bbc.com/news/world-africa-15487647>, 11/02/2020.

vladi i izvan nje i dogovori sa poslovnim grupama kočili su razvoj bolje administracije i postizanje bržeg ekonomskog rasta. To je rezultiralo deficitom budžeta i platnog bilansa. Potreba za pomoć iz MMF-a značila je usvajanje deflatornih ekonomskih politika koje su rezultirale visokom nezaposlenošću i niskim platama. Ove mere štednje postale su izvori nestabilnosti.

POSLEDICE ARAPSKOG PROLEĆA

1. Arapsko proleće kao način i pokušaj širenja terorizma u Tunisu i regionu

Takozvano Arapsko proleće je kodno ime zapadno organizovane operacije za delegitimizovanje svih država Severne Afrike i Bliskog istoka. Glavni cilj ove operacije je bio preuzimanje prirodnih bogatstava i delimično nezavisnih državnih struktura. Francuska se vratila u države u kojima je bila kolonizator, pod okriljem NATO pakta i zajedno sa svojim saveznicima pokušala ponovo, samo na drugačiji način, da kolonizuje delimično samostalne države. Ovu zapadnu operaciju je finansijski podržao Džordž Soroš, ali i neke zapadne vlade u kojima je on uspeo da potkupi državne službenike. Ideja je bila da se raseli domaće stanovništvo iz svih država Severne Afrike i Bliskog istoka, da se preuzmu njihove infrastrukture i državni aparati, da se opljačkaju njihovi prirodni resursi i da se tako zapadne zemlje, koje su upale u ozbiljnu krizu, vrate na jake položaje moći. Bez obzira na tinjajući sukob između NVO sistema Džordža Soroša i državnih struktura pojedinih evropskih država, oni nisu imali nikakve sukobe, kada se radilo o pljački prirodnih resursa u regionu Severne Afrike i Bliskog istoka – oko toga su se razumeli i, naravno, dogovorili da podelu plena. Izopštavanje mladih iz njihovih tradicionalnih društava i njihovo priključivanje nekoj od soroševskih ili neoliberalnih zapadnih struktura, dovelo je do toga da neki od njih čak i pristanu da rade protiv svoje države, protiv svog naroda, a u interesu nekih sitnih materijalnih bogatstava, i što je najvažnije, u interesu zapadnih centara moći. Za takve mlade ljude, zapadne strukture su organozovali islamističke kampove – učesćem u tim kampovima, mladi su izdali ne samo svoju državu nego i svoju veru. To je sve bilo potrebno zapadnom neokolonijalizmu da se vrati u Severnu Afriku i na Bliski istok i da uspostavi potpunu kontrolu.

2. Politički uticaj Arapskog proleća u Tunisu

Za devet godina, nakon Arapskog proleća, Tunis se suočio sa snažnom dinamikom preoblikovanja političkih i zakonodavnih institucija, nakon bekstva dugogodišnjeg predsednika Ben Alija iz države.

Od 2011. godine, politička i bezbednosna situacija u regionu je dovela do uspostavljanja novog političkog sistema, koji je trebalo da zameni stari, okoštali. Bez obzira na to koliko je stari sistem bio loš, on je na dobar način kontrolisao moguća ekstremistička ponašanja ili oružana

dejstva ekstremističkih grupa. Nakon Arapskog proleća, teroristički napadi su pogađali zemlju, a određeni broj mladih ljudi se pridružio terorističkim grupama u Libiji i Siriji ili su krenuli na Zapad, podstaknuti propagandom o boljem životu tamo.⁹

Prema izveštaju UN sa kraja 2015. godine, iz Tunisa je tada bilo najviše kandidata za terorističke grupe - oko 5 500. Ministar unutrašnjih poslova, Hedi Mahdžub je 2017. godine izjavio je da ih je oko 3000. Bez obzira na broj, činjenica je da je slom ustaljenog političkog sistema i prelazak ka novom, uz mnoštvo terorističkih napada u prvim godinama nakon Arapskog proleća, doveo do nestabilnosti u zemlji, mada nije bilo mnogo političkih lomova. Te je jedan od glavnih problema ostao u tome da se zbog novih političkih okolnosti, uslovljenih Arapskim prolećem i posrnulom ekonomijom, broj onih koji je napuštao zemlju iz raznih razloga povećavao.

Vlada Tunisa i Alijansa za bezbednost i slobodu (ABL) organizovali u decembru 2019. godine prvi nacionalni kongres, "Strategije za sprečavanje nasilnog ekstremizma u Tunisu".

Ovaj prvi Nacionalni kongres o strategijama za sprečavanje nasilnog ekstremizma imao je za cilj stvaranje prostora za dijalog i trajnu saradnju sa donosiocima političkih odluka i civilnim društvom kako bi se pronašla rešenja za ovu borbu koja pogađa stanovništvo. Tokom ovog događaja predstavljena su uspešna iskustva u prevenciji terorizma. Ovim će započeti proces izrade inkluzivnog akcionog plana. Održavaće se radionice i drugi edukativni oblici i sastanci kako bi se došlo do preporuka, na osnovu kojih će se izraditi Strategija Nacionalne komisije za borbu protiv terorizma. U ovom procesu učestvuju sve političke partije u Tunisu, kao i mnogi predstavnici civilnog društva. Ovakav terenski pristup može biti koristan političarima koji su delovali bespomoćno pred porastom ekstremizma u Tunisu, neposredno nakon Arapskog proleća.

Pored terorističkih napada, u Tunisu su se nakon Arapskog proleća događala i politička ubistva. Godinu 2013., obeležila su dva politička ubistva - Šokri Belaida i Mohameda Brahmija. Nakon ovih političkih ubistava, usledile su i serije terorističkih napada.

Svrha terorističkih napada na turiste, bila je da se novouspostavljeni politički sistem u Tunisu potkopava, tako što će se izvršiti udar na jedan od najvažnijih ekonomskih stubova - turizam. Političke reakcije su se umnožavale nakon terorističkih napada. Sve političke partije učestvuju u

---

⁹ *Libya Today: From Arab Spring to failed state*, dostupno na <https://www.aljazeera.com/indepth/features/2017/04/happening-libya-today-170418083223563.html>, 14/02/2020.

iznalaženju rešenja za kontrolu nad terorističkim pretnjama I postoji dobra saradnja između predstavnika političkog delovanja sa pripadnicima sektora bezbednosti.

Bezbednost zemlje i na odbrambeno-bezbednosni sektor

Sa jedne strane, smanjen je državni nadzor stanovništva nakon Arapskog proleća I nakon dugogodišnjeg Ben Alijevog boravka na vlasti, sa druge strane pojačana bezbednost zbog mogućih terorističkih pretnji. Vojska je ostala neutralna u smislu politike. Vojni sud je procesuirao sve one (uglavnom pripadnike policije), koji su napadali narod na ulicama. Tunižanske strukture odbrane i bezbednosti su, ipak, donekle uspele da očuvaju red i mir na teritoriji Tunisa, bez obzira na sporadične, mada velike terorističke napade i pretnje da se veliki broj mladih, zbog loše ekonomske situacije, priključi ekstremističkim, islamističkim grupama.

U godinama godina nakon Jasmin revolucije i Arapskog proleća, Tunis je bio osetljiv na domaće i strane terorističke pretnje. Iako je bezbednosna situacija u zemlji označena bez nasilja velikih razmera, nasilje viđeno u Libiji i Siriji je bilo potencijalno eksplozivno, zbog raširenog nezadovoljstva socijalnim i ekonomskim stanjem. U Tunisu je ovaj period obeležen sledećim događajima: ulični protesti i uvođenje policijskog časa u maju 2011. godine, napad na američku ambasadu¹⁰ u septembru 2012. godine, sukobi demonstranata i policije u novembru 2012. godine, ubistvo političara u februaru i julu 2013¹¹., napad na planini Šambi u junu 2013. godine¹², bombaški napad na plaži u Susu (turističko područje) u oktobru 2013¹³. godine, rat na granici sa Libijom u julu 2014. godine, oružani teroristički napad na turiste u Bardo muzeju u martu 2015¹⁴. godine, pucnjava u Susu u junu 2015¹⁵. godine, bombaški napad na autobus sa predsedničkom gardom u novembru 2015¹⁶. godine. U martu 2016. godine, u gradu Bingerdenu,

---

¹⁰ *Tunisia death toll rises to four in U.S. embassy attack* Raste broj preminulih u napadu na američku ambasadu, dostupno na <https://www.reuters.com/article/us-protests-tunisia/tunisia-death-toll-rises-to-four-in-u-s-embassy-attack-idUSBRE88E09020120915>, 17/02/2020.

¹¹ *Ubijen je tunižanski političar Mohamed Brahmi*, dostupno na <https://www.bbc.com/news/world-africa-23452979>, 17/02/2020.

¹² *Tunižanski islamisti su napadnuti na planini Šambi*, dostupno na <https://www.bbc.com/news/world-africa-23546680>, 17/02/2020.

¹³ *Bombaš-samoubica je napao tunižansko letovalište*, dostupno na <https://www.reuters.com/article/us-tunisia-blast/suicide-bomber-attacks-tunisian-resort-town-idUSBRE99T0DV20131030>, 19/02/2020.

¹⁴ *Napad na muzej u Tunisu: 20 ljudi je ubijeno nakon drame sa taocima na turističkoj destinaciji*, dostupno na <https://www.theguardian.com/world/2015/mar/18/eight-people-killed-in-attack-on-tunisia-bardo-museum>, 19/02/2020.

¹⁵ *Napad na plažu u Susu, stradalo je 39 ljudi*, dostupno na <https://www.bbc.com/news/world-africa-33287978>, 19/02/2020.

¹⁶ *Tunižanski predsednik je uveo vanredno stanje nakon bombaškog napada na autobus*, dostupno na <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/24/explosion-on-tunisian-military-bus>, 19/02/2020.

u pograničnom pojasu ka Libiji, ubijena je grupa od 49 terorista¹⁷, a njih devet je uhapšeno; svi su bili državljani Tunisa, koji su za terorističke delatnosti obučavani u Libiji – akciju su izvele snage bezbednosti, među kojima je, takodje bilo žrtava, kao i među civilima iz tog područja. U maju 2016., Nacionalna garda je upala u terorističko skrovište, a četiri pripadnika garde su stradala zbog aktiviranja bombaša samoubice¹⁸. U avgustu 2016., vojni konvoj je naleteo na minu, a zatim upao u terorističku zasedu, kada su stradala trojica pripadnika vojske; dva dana kasnije, snage bezbednosti su izvršile upad u kuću, gde su se krili teroristi, koji su napali vojni konvoj¹⁹. U novembru, 2016. godine, grupa od 20 terorista je upala u kuću pripadnika vojske i ubila ga; tunižanska vojska je nakon dva dana locirala i ubila vodju terorističke grupe, odgovornog za napa na kuću pripadnika vojske²⁰. U martu, 2017. grupa terorista na motociklima, napala je punkt bezbednosnih snaga u gradu Kebiliju, kada je ubijen jedan pripadnik bezbednosnih snaga i dvojica terorista. U aprilu iste godine, tunižanske snage bezbednosti su u gradu Sidi Buzid u okviru kontraterorističkih aktivnosti, ubile alžirskog teroristu. U maju je vojska zaplenila oružje od terorista, na planini Samama (u oblasti grada Kaserin i u blizini granice sa Alžirom)²¹. U novembru, 2017., dogodio se napad nožem na dvojicu policajaca, od kojih je jedan preminuo – odgovornost za ovaj napad preuzeo je Daeš. Isto u novembru, tri vojnika su ranjena na planini Šambi, gde su teroristi postavili bombu²². Krajem novembra 2017. godine, u akciji vojske, u planinama u blizini grada Kaserina, ubijen je, Jahja Argubi, jedan od najtraženijih terorista u Tunisu²³. U julu 2018., naoružani teroristi su u blizini tunižansko-alžirske granice presreli grupu pripadnika Nacionalne garde i ubili šestoricu; dva dana nakon toga, alžirska vojska je pronašla teroriste odgovorne za napad na pripadnike tunižanske Nacionalne garde – neki od njih su ubijeni, a neki pohapšeni²⁴. U oktobru, 2018., žena povezana sa Daešom je aktivirala bombu u centru grada Tunisa, kada su povredjeni policajci i civili, a nju je bomba ubila²⁵. U decembru, 2018., tunižanska teroristička grupa (Džunt al-Kilafa) je izvela pljačku banke i upala u kuću jednog civila, koga su ubili – civil je bio rođak

---

¹⁷ *Izveštaj o terorizmu po državama -Tunis*, dostupno na <https://www.refworld.org/docid/5981e40d13.html>, 19/02/2020.

¹⁸ ibid

¹⁹ ibid

²⁰ ibid

²¹ *Country Reports on Terrorism 2017 – Tunisia*, dostupno na <https://www.refworld.org/docid/5bcflf7813.html>, 23/02/2020.

²² ibid

²³ ibid

²⁴ *Izveštaj o terorizmu po državama, 2018. - Prvo poglavlje – Tunis*, dostupno na <https://www.ecoi.net/en/document/2019351.html>, 25/02/2020.

²⁵ ibid

tunižanskog vojnika, koga su teroristi ubili ranije²⁶. U martu, 2019. godine, tunižanske snage bezbednosti su izvele nekoliko akcija protiv terorista, pripadnika grupa povezanih sa Dašcom²⁷. U junu 2019. godine, istog dana su se dogodila dva bombaška napada – jedan u centru grada Tunisa, gde su mete bili pripadnici bezbednosnih struktura, drugi u blizini sedišta Protivterorističke brigade²⁸. U oktobru, 2019. godine, prvo je izboden Francuz na smrt, a onda je ista osoba napala tunižanskog vojnika²⁹. U martu, 2020. godine, bombaš samoubica je aktivirao bombu, ciljajući policijsku patrolu u blizini američke ambasade u glavnom gradu, kada je jedan policajac ubijen, a nekoliko njih i jedan civil su ranjeni.³⁰

Kako je odmicalo vreme od kraja Arapskog proleća, teroristički napadi su bili sve redji ili bezuspešniji, a delovanje snaga bezbednosti, sve bolje.

3. Ekonomski uticaj Arapskog proleća u Tunisu

Naše analize bazirane su na ispitivanju uticaja Arapskog proleća, prema ekonomskim pokazateljima. U zemlji koju muče makroekonomske nestabilnosti i socio-ekonomske neravnopravnosti, raste neposredna opasnost od terorističkih napada. Za zemlju već zarobljenu u veoma niske stope rasta, u proseku 2-3 % godišnje, bezbednosne pretnje izazivaju prevelike ekonomske posledice koje zemlja, u ovoj fazi tranzicije, ne može da priušti. Bezbednosne pretnje, posebno teroristički napadi, mogu ugroziti glavne potencijale Tunisa: turizam, strane direktne investicije (SDI), socijalna davanja, kao i uticaj korupcije na ekonomsku sliku zemlje.

Uz slabu potražnju za izvoz iz Tunisa u Evropu, oklevanje vlade da preduzme strukturne reforme, i prekomerno izdvajanje za plate i subvencije, tunižanska ekonomija i dalje trpi zbog nedostatka velikog rasta.

Problem Tunisa je ukorenjen u političkoj oblasti i to komplikuje i pogoršava ekonomiju ove zemlje.

Uticaj na nezaposlenost i na stopu inflacije

---

²⁶   ibid

²⁷   *Saveti za putnike iz inostranstva u Tunisu* , dostupno na <https://www.gov.uk/foreign-travel-advice/tunisia/terrorism>, 19/03/2020.

²⁸   ibid

²⁹   ibid

³⁰   ibid

U Tunisu, 13% ljudi koji su u radnoj snazi su trenutno nezaposleni, a nezaposlenost mladih prelazi 26%, dok nezaposlenost među nedavno diplomiranim raste iz dana u dan. Članak u časopisu 'Economist' navodi da su ljudi frustrirani zbog toga što je raspodela bogatstva nejednaka između bogatih gradova i siromašnih ruralnih područja, koja dovodi do neuravnotežene raspodele mogućnosti zaposlenja (<http://www.economist.com/node/17862305>). Stopa inflacije 2009. godine je iznosila 3,7%, a 2011 godine dostiže 5%. Povećanje nezaposlenosti i inflacija su faktori koji otežavaju ekonomsku situaciju.

Javna potrošnja i opšti dug

Kao posledica protesta, vladini troškovi su povećani (746 miliona dolara), menjajući fiskalni bilans za 489 miliona dolara. Drugi indikatori, kao što je bruto nacionalna štednja, smanjen je za 2% za samo godinu dana; spoljni dug je porastao za 4 milijarde dolara, budžetski deficit dostigao 8,5% BDP-a, a industrijska proizvodnja za 2011. godinu zabeležila je rast od 0%. (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ts.html>)

Investicije

Novoizabrana Narodna osnivačka skupština (nakon Arapskog proleća) imala je nekoliko izazovnih zadataka da ostvari: osim smanjenja stope nezaposlenosti, smanjenja budžetskog deficita i regulaciju fiskalnog sistema, Skupština je morala da poveća ulaganja i razvoj poslovanja.³¹

Što se tiče investicija, tokovi direktnih stranih investicija (SDI) su usko povezani sa terorističkim aktima. Prvo, terorizam - ili bilo kakva bezbednosna nestabilnost - podiže troškove poslovanja (pre svega zbog skupih mera bezbednosti) i smanjuje prinos od SDI. Povećanje troškova, kao posledica direktnog uticaja slabe bezbednosti, pokreće odliv i smanjenje direktnih stranih investicija zbog neprihvatanja investitora da učestvuju na nesigurnom tržištu. Najnoviji podaci, koje su objavile tunižanske vlasti, pokazuju izraziti pad priliva od stranih investicija u prvoj polovini 2014. godine, što predstavlja pad od 26,2 % u odnosu na isti period 2013. godine. Takođe, pad direktnih stranih investicija negativno utiče na devizne rezerve, preteći da uništi sposobnost Centralne banke Tunisa da ispuni zahteve tržišta za devizama. Manjak devizne likvidnosti direktno stavlja pritisak na tunižanski dinar, koji depresira u odnosu na dolar i evro. Takozvane "rizik zemlje", u kojima su povećane terorističke pretnje, doživljavaju skok premije

---

³¹ (Lagard, <http://www.imf.org/external/np/speeches/2011/120611.htm>), 29/03/2020.

osiguranja. U proteklih pet godina, došlo je do pada neto SDI i povećanja neto cena uvoznih proizvoda, što bi moglo dovesti do inflatornih pritisaka i naterati vodeće investitore i potrošače da odlože svoje odluke o kupovini.

Isto tako, terorizam direktno utiče na potrošnju vlade na produktivnije socijalne programe - kao što su obrazovanje, infrastruktura i socijalne zaštita - zbog toga što preusmerava sredstva na održavanje bezbednosti. Povećanjem tih sredstava može u budućnosti da, zapravo, doprinose nesigurnosti i slabljenju ekonomskog rasta. Kad se investicije vlade smanjuju, spor rast dovodi do porasta nezaposlenosti i siromaštva. Kad socijalne potrebe dođu do očajanja, isto tako se pojavljuje sklonost okretanja nasilju. Spor rast dovodi do pada poreskih prihoda, što potom ne dozvoljava vladi da troši sredstva na naprednu opremu za borbu protiv terorističkih grupa, i tako dalje.

Generalno, porast terorizma mogla bi umanjiti poslovanja glavnih privrednih subjekata (potrošača i investitora), i doprineti pogoršanju poslovne klime. Teroristički napadi proizvode neizvesnost i unapređenje svih oblika spekulativnog ponašanja, vodeći investitore i domaćinstva da odloži svoje dugoročne projekte. Nedostatak izborne transparentnosti i kašnjenje novog investicionog zakona već je zamrznuo tunižanske investitore u “čekaj i vidi” stav, pospešujući pad domaćih investicija i ekonomskog rasta. Potrošači bi osećali slične pritiske, naročito u pogledu kupovine trajnih dobara i nekretnina.

Korupcija

Korupcija može negativno uticati na imidž zemlje u inostranstvu. Ali što je još važnije, značajno narušava poverenje građana i njihove vlade.

Korumpirane vlade takođe pružaju jasnu priliku i obavezuju ljude (koji žive lošu ekonomsku situaciju, nepravdu i ignorisanje različitih institucija vlasti) da budu deo novih ekstremističkih grupa. Terorističke grupe mogu se razviti u korumpiranim državama ili ih napadaju jer im zameraju neskladnu primenu zakona.

Politolozi Jessica C. Teets i Erica Chenoveth tvrde da se teroristi mogu motivisati prisutnošću korupcije i da se mogu regrutovati na osnovu ideje da se bore protiv korumpiranih lidera.

Mnogi faktori motivišu pojedince da se pridruže ekstremističkim grupama, ali, kao što je ranije napomenuto, postoji jasna prilika za regrutovanje terorista, jer se koristi rastući osećaj nezadovoljstva među mnogima u tunižanskoj omladini. A kad se ti mladi susreću sa korupcijom

- bilo da je to podmićivanje, nepotizam ili druga sredstva – opipljiva im je nejednakosti koja postoji.

Studija Svetske banke procenila je da je Tunis u deceniji pre Arapskog proleća, u proseku, zbog korupcije gubio prosek od oko 2% svog BDP-a godišnje³². Danas, zemlja i njeni ljudi i dalje plaćaju visoku cenu korupcije.

Najočitiji uticaj korupcije je na ekonomski rast. U korumpiranoj ekonomiji svaka ekonomska transakcija ima 'porez na korupciju'. Visok nivo korupcije takođe odvraća preko potrebne investicije privatnog sektora, podrivajući poverenje potencijalnih stranih i domaćih investitora i stvarajući nepotrebne rizike za kompanije.

Korupcija omogućava šverce droge i oružja kao i trgovce ljudima i može pomoći širenju terorizma.

Prema zvaničnim procenama, neformalna ekonomija čini oko polovine ekonomije u Tunisu. Dok mnogi koji učestvuju u neformalnoj ekonomiji to čine kako bi dobili pristup zakonitim dobrima (poput nafte i prehrambenih proizvoda), drugi koriste porozne granice i korumpirane carinske službenike da dovoze drogu, oružje i ljude preko granice između Tunisa i Libije.

Rast korupcije je karakterističan za dugoročne vladavine koje su sklone nepotizmu. U vreme predsednikovanja Burgebe (32 godina) i Bena Alija (23 godine)³³, državni aparat je okoštao, nije bilo mnogo promena, a zbog dužine vladavine, članovi porodica ova dva predsednika su zauzimala ključne pozicije u državnom aparatu³⁴. To je bio dovoljan razlog da narod prihvati ideologiju Arapskog proleća - iako nije znao šta ga posle čeka.³⁵ Nakon Arapskog proleća, bezbednosno-odbrambeni mehanizam je oslabio, granice su postale osetljivije, a korupcija je bila povećana.

Korupcija je sada posebno izražena na granici Tunisa sa Libijom, gde su krijumčari iskoristili uklanjanje autoritarne kontrole u obe zemlje, kako bi dramatično proširili svoje poslovanje na oružje i drugu nedozvoljenu robu.

---

³² *Tunis: Analiza u zoru Arapskog proleća*, dostupno na <https://news.gallup.com/poll/157049/tunisia-analyzing-dawn-arab-spring.aspx>, 09/04/2020.

³³ *Profil Tunisa– hronologija*, dostupno na: <https://www.bbc.com/news/world-africa-14107720>, 19/04/2020.

³⁴ *Arapsko proleće u Tunisu i šta je bilo nakon toga*, str. 3/8, <https://dra.american.edu/islandora/object/1213capstones%3A153/datastream/PDF/view>, 25/04/2020.

³⁵ *ibid.* str. 10

Pod Ben Alijem krijumčarenje je bilo rasprostranjeno, ali njegovi službenici iz sektora bezbednosti su krijumčare poznavali po imenu i dozvoljavali su prolazak preko granice samo određenih roba.

U osnovi, Ben Alijeva mreža je kontrolisala vrstu i količinu korupcije koja se dešava i zbog toga je mogla kazniti sve, uključujući i lokalne zvaničnike koji su izašli iz mreže, ali je sa druge strane održavala I bezbednost zemlje od nekontrolisanog terorizma I nepoznatih krijumčara I nelegalnih trgovaca. Režim na vlasti pre Arapskog proleća je, poput tunižanskih suseda I širom Severne Afrike, držao strogu kontrolu nad opasnim krijumčarenjem, kako bi (ipak) štitio granice.

Korupcija direktno ugrožava bezbednost pružajući mogućnost trgovcima - oružjem, drogom i ljudima - da uvedu nezakonitu robu u zemlju. Slaba kontrola granica, koja je rezultat sistema podmićivanja može olakšati pranje novca i pomoći u širenju terorizma.

Tunižani mogu preći u Libiju kako bi se obučavali u samoproglashenoj Islamskoj državi ili drugim terorističkim grupama u Iraku i Siriji. Tunižani takođe mogu preći u Libiju kako bi se pripremili za napade na tunižansko tle.

Uticaj na turizam

Sektor turizma se nakon Arapskog proleća suočio sa najvećim rizikom od negativnih uticaja zbog terorističkih pretnji. Prvo, porast terorizma je izazivvao pad turističkih rezervacija, što za posledicu dovodi do pada prihoda od turizma, koji je poznat kao jedan od glavnih prihoda. Kao stub privrede u Tunisu, turizam direktno doprinosi društvenom razvoju i predstavlja izvor prihoda u stranoj valuti. Prihodi od turizma pokrivaju više od 50 % trgovinskog deficita zemlje i zapošljavaju 12 % radne snage, umnogome doprinoseći ekonomskom prosperitetu.

Političko nasilje ima negativan uticaj na turizam, čak i ako nema fizički povređenih turista. Međutim, ako se nasilje zaustavi i ako je zemlja u stanju da promeni svoj imidž na međunarodnom planu, turizam će se preporoditi (Neumaier 2004: p. 278). Hall dodaje (1994: p. 94) da "iskustvo pokazuje da se turizam može brzo oporaviti nakon prestanka sukoba". Kako bi uporedio gore navedeno sa Arapskim prolećem: bezbednosna situacija na Bliskom istoku, prema Mansfeldu (1996: p. 265), ne samo da utiče na direktno uključene zemlje, već i na druge delove MENA regiona, uključujući i zemlje koje nikada nisu učestvovala u tim regionalnim sukobima. Zbog toga, dolazak stranih turista u ceo region je snažno potonuo, dok svetski turizam stalno

raste. "Arapsko proleće" i njegovi uzroci i posledice, međutim imaju posebne karakteristike u odnosu više istraživanih ranijih državnih, regionalnih i međuregionalnih ratova, sukoba i revolucija koje su se dogodile u velikom broju arapskih država kao što su Tunis, Egipat, Libija i Jemen (Abdelbaki 2013: p. 188).

Turizam u Tunisu je jedna od grana, na koje je terorizam posebno uticao. Zbog terorističkih napada u periodu od 2012. do 2016., kada su oni bili češći, broj turista je u Tunisu opao.

Nesigurnost izazvana terorističkim napadima povećava rizik od gušenja inovacija u sektoru turizma i široko rasprostranjene upotrebe all-inclusive turističkih aranžmana. Kao rezultat toga, ostali prateći programi, kao što su hrana i pića, transport, zanati i arheološka nalazišta, neće profitirati bez dolaska turista. Negativan uticaj na ocenu kvaliteta mogao bi dodatno da destabilizuje sektor, a da ne spominjemo druge makroekonomske efekte.

Termin "strani turista" je prvobitno definisala Liga naroda 1936. godine, kao osobu koja putuje u inostranstvo na 24 sata ili na duže. Kasnije su UN promenile ovu definiciju dodavanjem maksimalne dužine boravka na šest meseci. Godine 1994., UN je dodao tri oblika turizma: domaći, dolazni i odlazni. Domaći turizam označava stanovnike jedne zemlje koji putuju unutar svoje zemlje, a dolazni turisti su stranci (misli se nerezidenti) koji putuju u datoj zemlji. Izlazni turisti su stanovnici neke zemlje koji putuju u drugu zemlju (UNVTO 1994: p. 5).

Zvanična UNVTO definicija kaže da turizam "obuhvata aktivnosti osoba koje putuju i borave u mestu van svog uobičajenog okruženja ne duže od godinu dana za odmor, biznis i druge svrhe" (UNVTO 1994: p. 5). Tri oblika turizma, domaći, ulazni i izlazni, mogu se kombinovati na različite načine kako bi se formirali sledeći pojmovi: unutrašnji, nacionalni i međunarodni turizam. Unutrašnji turizam su domaća i dolazna putovanja, nacionalni turizam su domaća i odlazna putovanja, dok se međunarodni turizam sastoji od ulaznih i izlaznih putovanja (UNVTO 1994: p. 5).

Vlada koristi turizam ne samo kao ekonomsko sredstvo, već i da poboljša svoj imidž. Kada su napadnuti strani turisti, vlada ne može da cenzuriše vesti. Zbog toga teroristi ostvaruju nekoliko ciljeva prilikom napada na turiste: pogoršavaju ekonomiju, kvare imidž vlade i dobijaju više pažnje globalnih medija (Sonmez, 1998.). Terorizam i politička nestabilnost negativno utiču na turističku industriju, iako je osećaj je drugačiji (Sonmez, 1998). Teroristički napadi se javljaju u kratkom vremenskom periodu, ali dobijaju veliku pažnju javnosti zbog pojačanog medijskog interesovanja, dok dugoročna politička nestabilnost utiče na turističku industriju i stvara

negativni imidž te destinacije za strane turiste. Najčešća reakcija turista u ovim kriznim situacijama je otkazivanje planiranih putovanja do odredišta gde dođe do terorističkih napada (Sonmez, 1998.) i želja da se izbegnu zemlje koje su političke nestabilne (Saha & Iap, 2014.). Pizam i Fleisher (2002.) smatraju da se pad u broju turista dešava neposredno posle napada, a da se turisti polako vraćaju na odredište u roku od šest do 12 meseci. Slično, o tome da li zemlje koje su susedne zemlji koja proživljava terorističke napade ili je politički nestabilna, doživljavaju "efekat generalizacije" (Enders, i dr., 1992.) ili "efekat prelivanja" (Mansfeld & Pizam, 2006.), još uvek se raspravlja. "Efekat generalizacija" ili "percepcija susedstva" (Hollier, 1991.), ukazuje na to da kada se teroristički napadi dešavaju u jednoj određenoj okolini, turisti imaju tendenciju da vide rizik i u okolnim područjima. Putovanja u tu zemlju ili u čitavom regionu će, kao rezultat, biti otkazana.

Pre Arapskog proleća, 2010. godine, Tunis je beležio preko 34 miliona turističkih noćenja, koja su naglo pala na 19,5 miliona 2011. godine, zbog stalnih vojnih akcija uz granicu sa Alžirom i Libijom. Broj turističkih noćenja se postepeno povećavao i ponovo dostigao do 30 miliona. Broj stranih turista je bio stabilan tokom 2013. ili 2014. godine. Međutim, veliki broj terorističkih napada usmerenih protiv turista koji su se nalazili u Tunisu (u martu i junu 2015. godine – muzej Bardo i plaža u Susu) su stvorili sliku zemlje koja se suočava sa ozbiljnim bezbednosnim problemima i broj noćenja se smanjuje još jednom, ovoga puta na 16,1 milion, krajem 2015. godine. Ključni igrači u turističkoj industriji su nastojali da smanje cene, kako bi privukli turiste nazad; međutim zbog opšteg straha i rizika, ova strategija nije uspela. Mnoge zemlje su izdavale putna upozorenja u danima nakon napada, veliki tur-operator izvukao se iz Tunisa i većina čarter letova do Tunisa, tj. do odmarališta je otkazana u skladu sa aktivnostima Ministarstva turizma.

Od 2016. godine, broj noćenja se ponovo postepeno povećava (2016. ih je bilo 17,9 miliona; 2017. - 22 miliona; 2018. - 27 miliona i 2019. - 29 miliona noćenja). Ovi brojevi pokazuju da se sektor turizma u Tunisu polako oporavlja i vraća na status od pre Jasmin revolucije i Arapskog proleća, 2010. godine, kada je bilo 34 miliona noćenja.

Stabilizacijom prilika u Tunisu i saradnjom političke vlasti sa sektorom bezbednosti, vraća se poverenje turista, te se i njihov broj povećava, što je važno za tunižansku ekonomiju, a samim tim i za stabilnost društva.

ZAKLJUČAK

Tunis se polako oporavlja od posledica velikih promena u regionu Severne Afrike, iako još uvek postoji opasnost od prenošenja sukoba iz Libije, u kojoj i dalje besne sektaški sukobi. Međutim, tunižanske vlasti se uspešno nose sa izazovima i problemima koji postoje u zemlji i u regionu. Iako postoje namere zapadnih sila da se afričke države ponovo stave u poziciju podređenih kolonija, istovremeno i u afričkim zemljama jača svest o tome, te se mogu uspešno suprotstaviti napadima. Pored toga, jedna od prednosti i tunižanskih vlasti je u tome što su stekli obrazovanje, upravo u zemljama ili po programima zemalja, koje ponovo hoće da uspostave potpunu kontrolu, te sada ti obrazovani ljudi vode zemlju i poznaju strategiju i metode starih kolonijalista.

Takodje, i dalje postoji opasnost od širenja uticaja terorizma na turizam ili od terorističkih grupa među mladima, međutim, državna uprava stvara i praktične mehanizme za obuzdavanje malignog uticaja ekstremističkih grupa koje zloupotrebljavaju sve – od države, preko mladih do vere – kako bi sprovodili svoje nečasne ciljeve.

Za unutrašnju stabilizaciju situacije u Tunisu, potrebna je i stabilizacija pograničnih pojaseva, kako bi i unutrašnja situacija bila bezbednija. Najrizičniji su pogranični pojasevi ka Libiji, manje ka Alžiru, a situacija na Mediteranu, kao trećem graničnom pojasu je stabilna.

Alžir

Alžir je izložen riziku zbog podugačke granice sa Libijom, ali su Alžirci i rigorozniji u svom protivljenju bilo kakvoj vojnoj intervenciji u Libiji, bilo na međunarodnom ili arapskom nivou. Alžir imaiskusnu i snalažljivu vojsku sa sofisticiranom vojnom opremom, nedostupnom njegovim susedima. To je ono što čini Alžir otpornijim kada je u pitanju infiltriranje pridruženih članova Daeša na teritoriju ove zemlje. Ipak, ne postoji garancija da će Alžir ostati bezbedan imajući u vidu širenje Daeša i infiltraciju na teritoriju Alžira, jer nije moguće nadzirati dugačku granicu prema Libiji. Takodje, postoji i opasnost ka zemljama Sahela, jer u pustinjskom pograničnom pojasu nema kontrole – tamo je država potpuno odsutna, a plemena nisu u stanju da kontrolišu bezbednosnu situaciju. Pustinjska plemena mogu raditi direktno ili indirektno sa naoružani grupama ili mogu učestvovati u švercu droge i trgovini ljudima.

Zajednička vojna komanda - koju su postavili Niger, Mauritanija, Mali i Alžir - pokazala se kao neefikasna, naročito nakon otmice talaca na gasnom polju Tigenturin u pustinjskom trouglu između Alžira, Tunisa i Libije.

Libija

Granica Tunisa sa Libijom se proteže na preko 500 km. Na tom potezu je potrebna stroga kontrola granica, kako se sukobi iz razorene Libije ne bi preneli u Tunis. Tokom I nakon Arapskog proleća, Tunis je u više navrata zatvarao granicu sa Libijom. Godine 2016., Tunis je izgradio I takozvanu “anti-terorističku ogradu/zid” prema Libiji.

Šef Nacionalnog protivterorističkog komiteta Vlade Tunisa, Rašad el-Tajeb, je u aprilu ove godine izjavio da bezbednosne i oružane snage pažljivo prate šta se događa na jugoistočnoj granici Tunisa prema Libiji. Takođe je izjavio da su snage potpuno spremne da se efikasno suoče sa bilo kakvim terorističkim upadima na teritoriju Tunisa, bilo kopnenim, bilo morskim putem.

Mediterran

Pored spremnosti tunižanskih bezbednosnih i oružanih snaga da se suoče sa terorističkim pretnjama I na kopnenim I na pomorskoj granici, još jedan razlog za veću bezbednost pomorskse granice na Mediteranu je I činjenica da je infiltracija terorista teža preko vode, kao I činjenica da je Evropska unija zainteresovana da zaštiti ulaz na svoju teritoriju sa juga; takođe, EU kretanje izbeglica iz regiona Severne Afrike I Bliskog istoka usmerava preko Turske i Grčke.

U tom smislu se može govoriti o tome da je tunižanska pomorska granica bezbedna.

***

Arapsko proleće je donelo velike promene u Tunisu, posebno političke I ekonomske. Dugogodišnji predsednik Ben Ali je otišao sa vlasti, uspostavljen je drugačiji politički sistem, s tim da su neke odlike starog sistema ostale, što se danas ispostavlja I kao dobro – na primer, organizovana vojska I bezbednosni sistem, koji su u stanju da se suprotstave haosu koji bi mogao da dodje iz Libije.

U ekonomskom smislu, Arapsko proleće je poremetilo tunižansku ekonomiju, pre svega zbog uticaja na turizam, koji je prvih godina nakon Arapskog proleća bio u drastičnom padu. To se sporadično I dalje dešava ili se može I dalje događati, zato što terorističke pretnje postoje, a teroristički napadi su mogući.

Međutim, upravo zahvaljujući davno uspostavljenom bezbednosnom sistemu, Tunis je uspeo da sačuva svoj suverenitet I nakon odlaska Ben Alija sa vlasti. Njega je zamenio drugi iskusni političar, Esebzi, koji je bio predsednik sve do svoje smrti, prošle godine. Sada je njega zamenio univerzitetski profesor, Kais Said, koji ima bogato univerzitetsko iskustvo. On nije član nijedne političke grupacije, a kao kandidata na predsedničkim izborima su ga predložili mladi i studenti. To je dobar spoj izmedju generacija I to je još jedan od razloga, koji mogu ukazivati na potpuno smirivanje situacije u Tunisu, nakon turbulentnih godina nakon Arapskog proleća, čiji su efekti bili više loši nego dobri za Tunis.

Literatura:

Algeria, Morocco, and Saudi Arabia: *Response to terrorism*,

<https://www.loc.gov/law/help/counterterrorism/algeria-morocco-saudiarabia.php>, 05/04/2020.

Amour, Philipp O., *Arab Spring in Tunisia, Egypt and Libya: Comparative Analysis of Causes and Determinants Alternatives*, Turkish Journal of International Relations, Ogbonnaya, October 20, 2013

Bordás, Mária. *Problems of State Efficiency and Terrorism in North Africa*, Working Papers Series, Princeton University, July 12, 2014. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2465390>, 12/05/2019.

Casey, Kevin and Stacey Pollard. “*The Islamic State’s Strategy in Libya*,” Carnegie Endowment for International Peace, March 25, 2015. <http://carnegieendowment.org/sada/?fa=59488>, 18/04/2020.

Dario Cristiani, Kacper Rekawek, *Algeria and Egypt Struggle with the Implications of Libya’s Political Chaos*, Publication: Terrorism Monitor Volume: 12 Issue: 13, June 26, 2014

Engel, Andrew. *Libya as a Failed State: Causes, Consequences, Options*, The Washington Institute for Near East Policy, Research Notes 24 (November 2014).

http://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/ResearchNote24_Engel -3.pdf, 25/05/2019.

Erica Vásquez - Guest contributor | Aug 13, 2015, *Morocco’s Counterterrorism Strategy: Implications for Western Sahara*, <http://www.mei.edu/content/article/morocco%E2%80%99s-counterterrorism-strategy-implications-western-sahara>, 16/04/2020.

Guasti, P., & Mansfedova, Z. (2013). *Perception of terrorism and security and the role of media*. Paper prepared for the 7th ECPR General Conference, France, Bordeaux, September 4-7.

J. Tomolya, L.D. White, *Terrorist Threats in North Africa from a NATO Perspective*, IOS Press, 2015.

Jacques Roussellier, *Terrorism in North Africa and the Sahel: Al-Qa’ida’s Franchise or Freelance?* <https://www.mei.edu/sites/default/files/publications/Roussellier.pdf>, 18/04/2020.

Jean-Pierre Filiu, *Al-Qaida in the Islamic Maghreb: Algerian Challenge or Global Threat?* <https://hal-sciencespo.archives-ouvertes.fr/hal-01066217/document>, 25/04/2020.

Laurence Aïda Ammour, *New Security Challenges in North Africa after the “Arab Spring”*, https://www.files.ethz.ch/isn/143681/GCSP_PP_1204.pdf, 22/04/2020.

Milašinović R. *Terorizam kao savremena bezbednosna pretnja*, Page 1- 16 Suprotstavljanje terorizmu – Međunarodni standardi I pravna regulative, <http://www.education.muprs.org/wp-content/uploads/2014/12/Zbornik-Terorizam.pdf>, 18/04/2020.

Nanabhay, M. & Farmanfarmaian, R. (2011). *From spectacle to spectacular: How physical space, social media and mainstream broadcast amplified the public sphere in Egypt’s “Revolution”*. The Journal of North African Studies, 16(4), 573-603.

National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (START). (2015). Global Terrorism Database [Data file]. Retrieved from <http://www.start.umd.edu/gtd>

National Institute of Statistics – Tunisia. (2016). *Economic data: Tourism*. Retrieved from: http://www.ins.nat.tn/en/donnee_conjoncturelle4.php?Code_indicateur=2004140

National Institute of Statistics – Tunisia. (2016). *Bulletin mensuel de statistique* (Catalogue No. 704). Retrieved from: <http://www.ins.nat.tn/en/publication.php?th=1>

Nellis, A., & Savage, J. (2012). *Does watching the news affect fear of terrorism? The importance of media exposure on terrorism fear*. Crime & Delinquency, 58(5), 748-768.

Rabe-Hemp, Cara, and Cayla Comens. *Terrorism: Libya’s Role in The Instability of The Region*, Graduate Research - Criminal Justice. Paper 1. <http://ir.library.illinoisstate.edu/grcj/1>

Ricardo Larémont., *After the Fall of Qaddafi: Political, Economic, and Security Consequences for Libya, Mali, Niger, and Algeria*, Stability: International Journal of Security & Development, published on 25 Jun 2013

Sakthivel, Vish. *Algeria’s Next Succession: Preparing for a Post-Bouteflika World*, the Washington Institute for Near East Policy, December 15, 2015, <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/algerias-next-successionpreparing-for-a-post-bouteflika-world>, 08/03/2020.

Simeunović D. *Homegrown terrorism in the United States and in the EU*, Review of International Affairs. 2011. №1141. p. 5–18.

Simeunović, D. (1989) *Političko nasilje*. Beograd: Radnička štampa Beograd

Simeunović D. (2002) *Teorija politike*. Beograd

Simeunović, D. (2009) *Terorizam*. Beograd

Strazzari, Francesco, and Simone Tholens. 'Tesco for Terrorists' Reconsidered: Arms and Conflict Dynamics in Libya and in the Sahara-Sahel Region. *European Journal on Criminal Policy and Research* 20, no. 3 (2014): 343-60. <http://link.springer.com/article/10.1007/s10610-014-9233-y#page-1>

Wehrey, Frederic, David Bishop, and Ala' Alrababa'h. *Backdrop to an Intervention: Sources of Egyptian-Libyan Border Tension*, Carnegie Endowment for International Peace, August 27, 2014. <http://carnegieendowment.org/2014/08/27/backdrop-to-intervention-sources-of-egyptian-libyan-border-tension>, 16/03/2020.

Wehrey, Frederic. *Ending Libya's Civil War: Reconciling Politics, Rebuilding security*, Carnegie Endowment for International Peace, September 2014, http://carnegieendowment.org/files/Brief-Wehrey_Libya.pdf, 22/05/2019.

Yahia H. Zoubir, Louisa Dris-Aït-Hamadouche, *Global Security Watch—The Maghreb: Algeria, Libya, Morocco, and Tunisia*

Yonah Alexander, *Terrorism in North, West, & Central Africa: From 9/11 to the Arab Spring*, International Center for Terrorism Studies, and Senior Fellow, Potomac Institute for Policy Studies, <https://moroccoonthemove.files.wordpress.com/2012/02/2012-special-update-report-full-report-terrorism-in-africa-from-9-11-to-arab-spring-icts-potomac-2feb2012.pdf>, 15/03/2020.

Zoubir, Yahia. *Resilient Authoritarianism, Uncertain Democratization and Jihadism in Algeria*. Democratic Development and Political Terrorism: A Global Perspective. Boston: Northeastern U, 2005. 280-300.